

Carles Salvador

- 0 -

El Banc dels Intel·lectuals

(Assaig sobre la dona i l'amor)

10

La Naturalesa necessita
eixa estratagema-[l'Amor]-per
a lograr la seua finalitat.

Schopenhauer

"L'Amor, les Dones i la Mort"

~~Novel·la~~ ~~la Sentimental~~
El banc dels intel·lectuals

~~novel·la~~

Feia tants ^{de temps} ~~mesos~~ que els veïns i els parabolants de la Gran Via de les Terribles veien reunits totes les vesprades aquells amics, que quasi bé es podia dir que passaven els anys i ells continuaven dia a dia fent el vogle conversador ^{de vet} al sol si era d'hivern i seient a un banc ^{durant la} primavera, l'estiu i tardor. Ells no passaven. Ni la darrera guerra civil amb els seus naturals daltabaixos pogué desfer la colla. Els amics, conseqüents i interessants com tota institució, anaven aplegant-se a una hora determinada segons el temps. I així com ~~anava~~ argumentant l'escalfor del sol ells endarrerien l'hora de la reunió. Al mes de maig la colla es reunia als voltants de les cinc.

A l'ombra espessa dels arbres seien els primers en arribar ^{hi}. Després els altres s'estaven drets de cava als asseguts. Junament algú d'aquests es cansava esportava deimpens i un qual sevol dels parats, sense cap manifestació de bona criança vers els altres i sense cap orgull, ~~ben no~~ amb tota naturalitat, venia seient en el banc. I la conversa continuava normalment.

Es parlava del temps i de la política; dels co-
tums i de ^{la} religió; del comerç i dels transports, ^{de}
manera que de la modesta anècdota casolana i
familiar fins als problemes més greus i abstru-
tos de la filosofia tot era tema de conversa, de
mesura i de definició. Segons el dia, natural-
ment. Hi havia vesprada que ~~com tractava~~ ^{havia iniciava un}
~~vobre els~~ ^{vobre els} ~~rols~~ ^{rols} desquitavats dels tramvies i la sessió
terminava sobre la guerra de Cuba havent parlat
per les camisetes del gas, el calcer dels caçadors, els
vestits de les nenes de primera comunicació i els pes-
tes fetes ~~amb~~ ^{sense} ~~marcats~~ ^{marcats}. Era divertit perquè eren
uns amics ^{molt} conversadors. Tot els era d'interès,
tot ho aprofitaven per passar l'estona, ^{res} ^{no} els
enfadava, ni ^{els} reparava...

Els més parladors - puix que sempre, entre
uns quants, hi ha qui ^{és} més l'habilitat per
enraonar - de vegades tenien ^{tema} ^{ells} ^{rols} per
a una ~~sessió~~ ^{sessió} o per a algunes. Aleshores els al-
tres callaven i escoltaven. I eren felixos!

Cada amic sabia la vida dels altres amics.
Semblava que no havia secrets entre ells, o al
menys no n'hi havia ^{en} massa. Els fills, la hi-
senda, les malalties, les diàgnosis, els goigs, tot
s'ho contaven i, natural entre homes prudents,
fins ~~havia~~ ^{existien} ~~existit~~ a veure les diades amoro-
ses il·legals. I diem les il·legals perquè les le-

gals no tenen ^{mai} cap importància i per això nin- }
qui no les ref porta a les tertúlies.

Com fés ~~per~~ anotat, ~~les~~ dones també eixien a
voglar. Els amics procedien dels camps ^{professionals,} ~~socials~~ uns
dispar. Don Lluís, ex-capità de la Guàrdia Civil ~~z~~
~~que~~ havia passat pel gran de Tinent i l'on Sergent
i Caporal ^{de} la simple Guàrdia; tenia el cor dolç, i era un
sentimental; però el seu parlar era dur i docte per
aquell complex que proporciona la professió. Enric,
expallicant de sabó, vidu amb tres fills i dues fi-
lles, era d'una amabilitat extremada. Uniquel era
germà d'un cònsul de la Universitat i molt afec-
cionat a les lletres, sobre tot a la poesia, popular
~~que~~ cultivada tots els anys escrivint llibrets de
falla amb un humor manifestat amb paraen-
les grosses i braves i girs populars no ^{exempta} ~~exempta~~ de grà-
cia; tan picardiosos com podia fer. ^{aquest} ~~lo~~ autor
de les explicacions i relacions falleres. Antoni,
un botiguer ja retirat del comerç que havia
traspassat la botigueta per quinze mil duros
i que pensava que amb la venda de ^{tal} ~~seu~~ capi-
talet podria viure; el temps li havia demostrat
que amb ^{un} ~~seu~~ vèdit de tan exigü capital no li
havia prou per a ^{passar} ~~viure~~, no diguem un any, si-
no ni per a passar-ho inijerament un tri-
mestre: ~~tal~~ de tal manera s'havia ^{en} ~~encar~~ encarrit
la vida ^{en} ~~en~~ ^{poetemp} ~~poetemp~~ un terratinent que s'havia
retirat ~~a viure~~ a la ciutat per manament de l'es-

posa. Quan es casà la filla, amb un advocat 4
valencià, la mare senti necessitat d'abando-
nar el poble i hagué de cindre el matrimoni
vell al costat del matrimoni jove. Víctor tenia
dues grans satisfaccions que contar als amics:
el viatge a París i el viatge a Londres a vendre
torronja... Felip, ex correder de finques que s'havia
fet amb un bon passar per a ell, la seva filla
crida i les quatre netes que li vivien encara.
En aquest la seva vida professional havia fet
molts gambalatges amb la compra i venda de
cases. El venentot final fou un parell d'escrip-
tures de possessió de d'una casa ~~en~~ ^{del} carrer
d'En Guillem de Castro i d'una altra ~~en~~ ^{al} carrer
de la Mar. A més vivia ~~en~~ ^a un pis ~~prop~~ del
gendre mort i que ara disputava la filla per
dret de viduatge. Aquest Felip és el que aporta-
va a la colla la seva visió urbanística local i
el seu talent per a les estadístiques estatals.
Frederic, el vellonger. La seva botiga la regen-
tava des de vint anys endarrere un fill seu
en el carrer de Russafa; però ell, el vell, encara
tenia esme per a posar cristalls i per a distingir
una marca dolenta d'una ^{major} bona. Unicó no
s'explicava el seu odi als vellonges de polsera.
Per a ell rotament eren ~~bons~~ ^{receptables} i andreu ~~hi~~ aquells
vellonges grans, pauxuts, d'or, que omplien les
bolxaques. Vicent, un causalader molt for-
mal, entusiasta de la festa brava, que bon amic

dels tovejadors valencians de la seua joventut. 5
Tractà els Fabrilos i el Valenciànoi i tots els lidia-
dos de lills de la terreta fins que morí Granero.
Després ja no va voler saber res de les coses de la Plaça
de Toros i ara s'acostolava recordant els amics morts
o retirats de l'art de ~~correr~~ ^{lidiar} ~~los~~ braus. Torep, el caça-
dor. Conservava l'escopeta amb que havia estat felix
durant cinquanta anys.

I aquestes són els companyys més assidus a la
conversa diària del banc de la Gran Via de les German-
ies.

II

Qui sabia dir perquè deien "dori" ~~felip~~ a l'exti-
ment de la Guàrdia Civil; a tots els altres ~~no~~ auo-
menaven ~~toros~~ ^{Felip} Miquel, Vicent... a veques? L'és el
cas que a dos felips se'l coneixia més pel cognom:
^{Torre} ~~que~~ ^{issa} pel nominatiu. ~~Torre~~ ^{Torre} ~~issa. All mateix quan
s'havia d'anomenar en alguna de les seues ex-
tenses narracions autobiogràfiques ~~de~~ ^{Tor-} deia: "~~Fe-~~
^{regrona} ~~regrona~~ va anar... ^{Torregrona} ~~regrona~~ feir... ^{Torregrona} ~~regrona~~ di-
quí"... Però els amics de la colla li deien sem-
pre dos felips. Havia, potser, una mica de respecte
col·lectiu pel càrrec que havia tingut dins la mi-
lícia. ~~De~~ ^{De} tots, que més men tenia era Felip. Felip ^{en} co-
neixia molta gent. Del seient estant saludava
els paraulants que el saludaven. Ell sempre
afectuos i mundà es descolria i amb paraula
viva i gest murrient tornava la salutació. Al-
guna vegada es llevava del banc, s'acostava~~

al transeïnt, encaixaven les mans o s'abraça- 6
ren amicalment i feien una mica de conversa.

Després explicava als amics qui era aquella perso-
na ^{amb} que havia ~~stat~~ parlat.

Un dia saludà un senyor també vell,
barba blanc, vestit de negre, que, amb para-
lenta, calma, passejava per la Gran Via. Nin-
gu dels amics ^{no s'adonava} ~~recordava~~ d'haver vist mai aquell se-
nyor. Felip, després de mirar-lo atentament, reco-
rdà el personatge.

- Aquest senyor és el professor Barbaflorida!

I ania aleshores, de pressa, a l'encontre del cora-
ter. Perquè aquest professor, encara que havia vix-
cut molts anys a la ciutat de València no era
valencià. Hi havia estat professor a la Universi-
tat una càtedra a la Facultat de Filologia i Lletres.
El germà de Miquel ~~(el poeta popular)~~, el coneixia
molt i el propi Miquel el coneixia de referència.

El professor Barbaflorida era una excel·lent
persona i un savi, tot allò va; però es contaven
d'ell moltes anècdotes. Una de tantes es referia a
un suposat ~~enamorament~~ ^{momentatge} del professor. Es conta-
va encara pels claustres de la Universitat que
~~el professor Barbaflorida s'enamorà d'una joia~~
neta, ^{alumna d'ell} ~~deixeble seva~~ molt rica, i que la perseguí
com un rató fins que ^{ella} ~~naquí~~ de marxar de la
ciutat per allivar-se de la presència del vell. Tam-
bé es deia que havia estat estudiant de copellà i
que ^{a la} hora de cantar missa penjà els hàbits i que

era vivia amb una dona baixeta i prima, ~~velosa~~ (y
com una pometa, colrada no obstant els anys i
que sense ésser parenta es deien comins i que era
la destinada, allà en la joventut, a ésser la ma-
jordoma o ama ~~ama~~ del capellà si hagués qua-
llat ~~la~~ vocació, sacerdotal. I es veferia encara
que professor i fadrina ~~ja~~ ^{ja} ~~haguessen~~ ^{haguessen} cosats molt
anys ho ni ell no hagués ^{religut} ~~estat~~ ^{ordregut} ~~a punt de casar~~ ^{sacerdot}
~~tal i per tant tingut~~ necessitat d'un especialism per-
mis papal per a arribar al matrimoni. ^{de sàtir,}

Però tot això era fals. Li enamorament, ni
estudis eclesiàstics, ni res. Ell és que sabia molt
de llatí i molt de grec i un poc ~~de~~ d'hebreu, i
prou aràbic i moltes altres llengües, ^{matèria} ~~aves~~. I com
vestia sempre de negre, parlava baixet, acamina-
va a poc a poc i lentes even les accions i les gestio-
nacions serenes i greus en la ~~seua~~ conversa fami-
liar i en la conferència de classe, allí ~~no~~ ^{no}
lia uore en el aire del professor no se quina
era ^{de} clerical.

El professor Barbaflorida era una bona
persona, afable, ~~tan~~ modesta i reuosa. Caplicat
en els estudis de les persones i de les coses filosofava
de tant en tant i tenia un gran plaer ^{si} ~~que~~ l'es-
coltaven i en escoltar els interlocutors. Veí de la
gran Via baixava a ella per passejar en les darme-
res hores de ^{la} ~~les~~ vesperades. L'antic conegut sen, Fe-
lip, el salutava ^{va} sovint i li'n l'invità a seure

en el banc dels amics.

Un dia el professor Barbaflorida acceptà la invitació i des d'aleshores són un dels components de la colla ^{perquè la colla li és} ~~era~~ simpàtica. Parla ven de tot i la conversa tan variada distraïa prou els seus ^{seus} calfaments de cap. 8

Però, què? També tenia calfaments de cap aquest senyor que sabia tant de ^{tantes} ~~totes~~ coses, que tenia una bona renda per a viure i que, a més a més, l'Estat li donava una quantitat per ésser jubilat de la càtedra universitària? Quines cavil·lacions si no tenia família; si no tenia fills ⁿⁱ filles que veptar o nets que educar, ni nebots de qui lliurar-se?

Ah! Al segon dia que el professor anà a la colla de la Gran Via aquests ja comprengueren que se les havien amb un home rar. És clar; tots els savis tenen raveres. I si ~~en~~ en tenen, de raveres, és perquè són uns savis i no poden pensar, ni comportar-se, ni dir com tota la gent del minutó, com el vulgus...

- Com el poble municipal i espés - va dir ~~el~~ Miguel el poeta popular. - I m'agrada aquest senyor perquè és docte i té una manera especial de dir les coses. Sembla pedant però no ho és. Tots els professors semblen pedants perquè són professors. Passa que ells no poden dir les coses com uns mals-tres. Els savis parlen com a savis. Això és tot, no cal dir més.

El professor Darbaflorida es trobava, entre els seus ⁹
nous amics, com el peix ^a l'aigua: madava a plena
satisfacció. Aquells homes ja madurs de més de
seixanta anys tots ells eren tan ignorants de les coses
dels llibres com els seus antics alumnes de les aules
de la Universitat; però tenien una experiència de
la vida que els feia hàbils per a la conversa. No
eren vius en la dialèctica però eren sovint i
preguntaven amb ~~una~~ ^{la} força mental pròpia dels
filòsofs. No es deixaven ensarronar fàcilment
i com que estaven de tornada de moltes coses, per
què la vida ~~ensenyava~~ ^{ensenyava} sinó a ~~siempre~~ ^{algunes} pensar entença
a viure, amb ells es podien tractar totes les ques-
tions que interessaven en la vida; però sense donar
importància a res perquè en la vida l'únic import-
tant és viure, així ho sabien tots. ~~El~~ ^{Es} venien ca-
da dia, doncs vivien. Una vegada els parà un cas
molt trist. L'amic ~~Frederic~~ ^{Edvard} ~~un~~ ^{ex-}partisser que l'ort
de la colla, ^{tarde} ~~una~~ ^{deixa} d'assistir a la reunió. No
res; ~~no~~ ^{no} malpensà ningú cap cosa mala. A l'en-
dema, tampoc li anà i els amics ja reunien
perquè veia. Però a la tercera ~~la~~ ^{vesprada}, en lloc de
veure vindre pel passeig el senyor ~~Frederic~~ ^{Edvard amb el seu bontó}, vebe-
ren la notícia de la mort del ~~seu~~ ^{antic} company de con-
versa. I hagueren d'anar a l'enterrament.

Aquestes notícies passaven ~~la~~ ^{de} camí de gallina
als més assidus concorrents al banc de la Gran Via.
Un dia, deien ^{en} ballava ~~un~~ i un altre dia ^{en} ballava
un altre. És clar! Qui patia del venma i es queixava
sovint. Qui es queixava dels venms. Qui, de la vista

Qui, de l'estómac. I aquestes queixes, aquests dolors, i aquestes malalties cròniques eren d'una gran preocupació personala. Calia viure i se'n preocupaven, de viure. Després, tot els era igual. Ells demanaven salut, salut sobre tot, per a venir-se i parlar del que fóra.

El Professor Darbaflorida d'aquella reunió beta a l'aire lliure en deia "El Banc dels Intelectuals". Encara que no podien lluir cap títol acadèmic, per a ell eren uns intellectuals i com a tals els tractava. És veritat que el Professor Darbaflorida portava la batuta des que hi anava. És veritat que canviava el que volia i com volia, sense que mai hi fés una crítica despietada, com la que se volen fer als claustres universitaris quan es vol avançar la pell a algun professor... És veritat que les seues disertacions eren llargues i no gens compactes perquè ningú no prenia apunts o notes per a uns exàmens posteriors...

Potser per tot això el Professor Darbaflorida es trobà amb una fortalera gran i amb una eufemista jovenil quan circumstancialment ixqué a veure, en una conversa banal, el tema de la dona. Ell, aleshores, començà a parlar doctament, és a dir, amb el seu ~~personal~~ propi to doctoral, una mica enfàtic, una mica agressiu. Però com els oients tant els endonava el blanc com el negre, escoltaven una ~~paràgrafa~~ i una altra ~~paràgraf~~ de passar l'estona. ~~paràgraf~~ ~~paràgraf~~

- Cap animal ~~no~~ comença el Professor Barbaflorida -
no s'assembla tant a una dona - ^{com} amb una altra dona.

I una viallada col·lectiva correja la frase
- Estudiades les dones - ^{sempre sense fer cas de la vista,}
des d'una certa distància, se'ns apareixen totes amb
les mateixes virtuts i amb els mateixos defectes. La
característica més sobresortint en elles és ^{la} de la
maternitat (instint de conservació de l'espècie) la
qual característica, per ^{ser} ~~esser~~ les ^{apelles} ~~comuna~~ ^{tota} sin-
gularitat en contra ve a mostrar una aberració
de la Natura. Situada naturalment la dona en
l'espai i en el temps aquest instint s'exterioritza de
diverses maneres segons les èpoques; i les diferen-
ciacions estan acordades, essent la base i la raó de
la diversitat segons la cultura mitjana de l'època.

- Si, - dique Frederic, ^{el vellonger,} ~~intervinent,~~ - però si canvi-
eu el nom "maternitat" per "paternitat" venlta que
l'home és igual a la dona en tot el que heuen dit.

El Professor Barbaflorida mirà tant atentament
la cara del vellonger que aquest s'averguenyí d'haver
parlat fent la contra.

- En l'home, - retrucà - almenys en l'home civi-
litzat la generalització en la uniformitat típica
no és tan profunda, o dit d'una altra manera, no
està tan a flor d'observació. En conjunt els homes
no menys uniformes, és a dir, resalten més detalla-
dament llurs personalitats individuals i per

això quan s'analitzava el jo d'una dona, per
poc diferenciat que siga aquest dels altres del seu
mateix grup psíquic, les qualitats típiques que
singularitzen i determinen la seua personalitat
obtenen un tal velleu que fins són causa d'admi-
ració i inclòs astorament en alguns casos, i més del
que generalment es creu, entre ~~elles~~ les mateixes
dones. És que a la dona, inclosa la civilitzada, ~~se~~
la coneix poc. 12

Hi haquí un silenci curt perquè el causader, ^{Vicent,} ~~diu~~
un exemple amb una veu que volia ésser línia i com-
~~prentesa~~ i d'esperit comprensiu:

- Ja coneixem ~~per~~ per on la dona. El que cal és saber-la
trastegar.

Aleshores, Felip, ^{el corredor de finsques,} ~~vull~~ que intervingués i refutar
el company amb una d'aquestes vulgaritats que
hón din sovint i que no volen dir res:

- La dona és un misteri i contra els miste-
ris no es pot anar. Ens quanyen.

- L'home - veu el Professor Barbosaflorida -
quasi ~~per~~ no s'ha preocupat de la dona en
aquest aspecte; ~~el~~ l'ha relegat a l'acompliment
de la seua funció de marter i, pel contrari, s'ha
estudiat afanyosament i eqüistament a si ma-
teix. Hom sap poc de la vida de les dones i aques-
ta voluntària ignorància ha creat el tòpic
del suposat misteri de l'ànima femenina. No
hi ha tal misteri; hi ha, sí, un gran desconèixer.

ment de l'òmnium de les dones. Causes?

9a Una petita passa que ningú no tractà de trencar perquè la interrogació prometia un llarg paràgraf interessant.

13
— Moltes - respon dient. - La minimització de la dona davant ~~de~~ l'home ~~no és~~ i per l'home no és de les menys importants. És clar que a les nostres latituds ha aparegut ja l'estudi totalitari de la dona. La tesi que la dona ~~no~~ no és sols un ésser sentimental naix en aquesta època d'industrialització. La dona ha començat ja a actuar en la vida amb tant d'abrilament com l'home i en prou casos amb un ímpetu major que ~~el~~ ^{l'ímpetu} propi dels homes. Lluita al costat de l'home ~~i contra l'home~~ - de vegades front a l'home i ^{en} ~~contra~~ ^{de} l'home - i arriba a igualar-lo i fins a superar-lo. Sempre que una dona, per les causes que riqüen, ha ~~passat~~ decidit passar de l'estat passiu del sentir a l'actiu del crear, la Humanitat ha obtingut l'espècimen de la Dona Cèlebre. Madame Curie en el camp científic, Catalina de Rússia en el de la política i la Montessori en el camp de la filosofia de l'Educació són unes bones proves. No ~~no~~ vol excloure, i no exclou, les grans figures femenines del sentimentalisme. Recordem-ne una ~~una~~ sola: Maria de Magdala.

Ava Torregrossa, l'excapità, dique:

— El voluntari desconeixement de la nostra companya en la Vida no s'ha d'atribuir només a l'home.

- Es clar que no - requí l'interromput - Lardo - 14
no té una bona part, de culpa. Ella ha acceptat, amb
submissió inqualificable, la inferioritat davant l'ho-
me. Ha escrit poc sobre si mateixa. Hom coneix molts
- no massa, per això - Diaris Intims masculins; però
molt poc de femenins. Femim coneixença de la vida
intima, de la real vida intima, de la vida espiritu-
al - d'algunes dones; però és a través de les observa-
cions dels homes. Als escriptors els ha mancat fins
ara el material necessari per a poder produir
personatges femenins d'una vitalitat tan real i
força com la d'un Hamlet, per exemple. Amb ma-
terials de segona mà i quines obres psicològiques
profundament humanes hom pot obtenir? Ens
manquen moltes Confessions femenines redacta-
des amb l'escripció d'un Amiel o del crea-
dor de la introspecció que, com ~~és sabut~~
be se sap, són Jean Jacob Rousseau en escriure
les seues "Confessions".

- Jo no sé qui són aixos temps - dique Felip - pe-
rò coneix els nous pels diaris. Supose que veuen
uns homes de molt de talent.

- De valer i de valor - afirma el Professor - La
dona és més covarda davant ^{de} la societat. Preferix
"no tindre història" a que "la seua història" no
s'ajuste al criteri del seu ambient habitual.

- És que una dona "amb història" - confessà

don Lluís ^{Torre grossa} - ~~es~~ sempre una dona amb histò- 15
ria inconfessable.

- És clar - digué el causalader -. Totes les bagasses
que he conegut totes tenien "història".

- Com a què un home que s'estime no es vol
casar amb una fadrina "d'història" - digué Víctor,
^{el terratinent.}

- Jo no em referixo a eixa classe "d'històries" que
malpensen. I continuà el Professor d'aquesta ma-
nera: - Tots tenim les nostres coses que contar. Im-
portants ho són totes, les vides ^{d'}intervenants, algunes. Els
homes no senten tanta vergonya quan narren
les seues interioritats. Les dones ~~en~~ ^{ne} tenen més, enca-
ra que no riquen ~~anècdotes~~ interioritats pecami-
noses. Les vides santes interessen; les vides vulgars,
també. Però la dona tem la crítica. Fancada
dins d'ella mateixa viu turmentada i incum-
presa. I se situa al marge de la vida de l'ho-
me, com a enemiga de l'home en molts casos,
injustament radicada en un pla inferior en la
vida espiritual de la Humanitat.

I callà. Tots els omics esperaven que continuara.
Els intervenava la conversa del Professor. Aquest féu
un gest de displicència, es ~~posà~~ ficà la mà a la bolxa-
ca i tingué la pipa. Frederic l'imità dient: - Uà de
petaca! - Enrollaven els fumadors un cigavet, al-
quis tomiven perquè qui més, qui incuys tots ~~eren~~
tenien una bronquitis que guarir i, fumant, fu-

fant, recomendaren el parlament. No el recomen- 16
daren, ans fón el professor que ^{va} reluir parlant:

- Una vegada una honorable senyora casada
tenia un amor "inconfessable". Per a aivivar l'in-
terés del galant vers ella feia en l'administració
de sa casa totes les combinacions possibles a fi d'ob-
tindre, al final de mes, una certa quantitat en
metàllic amb la qual poder subvagar els dispen-
dis que implicava el gaudiment d'una habita-
ció reservada en la que de tant en tant podia
vore's amb el seu tan pobre com enamorat amant.
La tal senyora portava un diari íntim en la seva
"Agenda de Cuina", agenda que jo vaig tindre ca-
sió de vore, ^{de} llegir i estudiar després de la seva
mort, que és quan jo vaig saber que tingué
uns amors ílegals. En aquell llibre anota-
va diàriament i amb tota meticulositat els
detalls de la seva administració ~~caso~~ caso-
lana. I allí trobí aquesta declaració importan-
tíssima: - « 4de de març. Aquesta setmana he
progut estalviar 16'75 ptes. en el café ^{i m'he} assegurat
la felicitat d'un altre mes ». Aquestes eren unes
pessetes que la senyora destinava a l'arrenda-
ment d'un nin d'amor situat lora de la ca-
sa conjugal.

- Dues sí que era discreta - dique } Antoni,
el botiguer.

— Que la dama enamorada tinguera una 17
tal discreció - i aquesta és la paraula justa - no
és de criticar; però una vegada trencat el secret
prou es comprén que amb aquesta anotació i amb
altres ^{de} semblants hom podria arribar a mesurar
el grau de la seua passió amorosa; però que amb
una sola declaració explícita d'ella és cert que
tots els qui estudiarem aquell "diari íntim" que
no ho semblava, ens haquérem adonat exac-
tament de la gradació dels seus sentiments
amorosos.

— És clar - respirà ~~el~~ el saboner.

— No hi ha cap dubte - com un versò d'Enric,
digué ~~triqués~~ el poeta popular.

— No volia arribar's a això, referuament - di-
gué el Professor - per por a l'escàndol. I així,
qui, a pesar dels desigs de la dama, podé assa-
bentar-se del "pecat", no tingué els mitjans
de valorar d'una manera justa, el seu, possible-
ment, veritable amor.

— Això es covardia.

— Però les dones no poden ésser valentes en
aquests casos. Les que ^{ho} són, de valentes, deixen d'ésser
honorables.

— Jo ja he dit abans que la dona és ~~un~~ un misteri,

— i valdria més que no foren tan misterio-
ses? - interrogà Felip maliciosament.

- Hi ha una gran horror a despullar la pròpia ànima - assegurà el Professor després de deixar passar una estona, ~~mentres~~ durant la qual es manifesta diversos i contradictoris criteris. - Sobre tot, les dones. És que, possiblement, la dona té massa les equívocades interpretacions de la "seua" realitat, perquè aquesta "realitat" xoca, en ~~innumerable~~ ^{innumerable} casos, amb les "realitats" del seu món de relació. Té el judici de les seues amistats. S'adapta millor i més aviat que l'home, al judici alié i tracta de ser, i no solament de pareixer, així com els altres desitgen que siga. Naturalment això és possible per manca de personalitat. Quan una dona comença a tindre personalitat, encara ~~que no~~ ^{la personalitat} siga d'un gran vellor; quan poseix, al menys, un caràcter, encara que aquest no estiga molt definit, les confessions ja són possibles i ~~per~~ generalment les fa tan completes com la confiança que tinga posada en la discretió i en la comprensió i en la bona voluntat de la persona que les haja de llegir o d'escoltar.

Amb aquestes paraules semblava donar per acabat el seu parlament. Però seguí decantant el cos cap avant en actitud d'alçar-se del banc:

- Ja comença a fer-se tard. El sol ja ~~està~~ ^{està} molt baix.
Després ens tornarem a veure ací, en aquest Banc

19
dels Intel·lectuals que tant estime. Doncs bé; demà
vorem una mostra del que he dit. La
tinc a casa, en una carpeta ^{plena} de "coses de dona". Ja
vorem de què es tracta. Si no recorde mal, puix
que ja molts anys que no les he vistes, són unes
declaracions d'una jove intel·ligent, culta,
instruïda, el nom de la qual s'amaga darrere
un poètic pseudònim. Fins demà, borbànics.

- Fins demà - digué l'un.

- Fins demà - digué l'altre.

~~Fins demà - digueren tots~~

I requirien els acomiadaments. El Professor Bar-
baflorida avançava ja pel mig del passeig de la
Gran Via de les Germanies; els amics don Lluís, Mi-
quel, Enric, Antoni, Vicent, Víctor i els altres es fe-
~~ien~~ licitaven mutuament per haver conegut
i tractat amistosament un savi de la categoria
del Professor:

- Demà aei es podrien llogar cadires - digué
Miquel.

- No seré jo qui es quedava a casa - respon-
gué Felip.

- Hi jo

- Hi jo

- Hi jo.

Tots s'afegiraven la seva ^{l'}assistència.

IV ~~III~~

A l'endemà assistien tots els amics al banc de la Gran Via. Als ulls els rellia l'espectació. ^{S'hi aplegaven} ~~Arribant~~ nombrosos i es felicitaven mútuament perquè el professor Barbaflorida els havia procurat aquella sessió tan interessant. Tots desitjaven que es repetira ben aviat el parlament del ^{seu} amic.

I no es féu esperar molt. Abans del quart per a les sis ja veieren com s'acostava cap a ells ~~blau~~ ^{un} bastó obscur amb viralla d'or.

- Ja ve; ja ve. ^{alhora}
 S'alçaven, tots ^{del} banc i li pregaven que prenguera seient; els uns ^{se li} arrelueren a la dreta, els altres a l'esquerra i encara li hoqué contortulians suficients per a fer una mitja lluna al ^{seu} davant, drets.

- Senyor Professor - digué l'Antoni, qui estava quasi bé emocionat i molt orgullós de ser dels de la colla - Mireu, segurament, no us diguéren tot el que veis saben i pensen de la dona, de les dones. Si no tinguéren a mal continuar...

- Jo sóc content d'estar al vostre costat i àueni ponde no vels savus sino alguna cosa concreta sobre aquest ser tan indispensable a l'home i que, per ser-ho tant, l'home hauria d'estudiar més.

Es tracta d'una jove universitària - aleška ⁽²¹⁾
^{ella} res era jove - amb la qual vaig tindre molta
amistat i us direi, si em guarden el secret,
que ^{vam} estar els dos una mica enamorats mútua-
ment. Era una noveneta molt simpàtica, d'ulls
neguissims, llavis carnosos - no massa - i la
seua còrpora era quasi bé perfecta segons els cà-
nonis estètics de la Grècia. Però entenquem-nos;
tota ella veduida puix que era una mica peti-
ta, una mica primeta. Molt intelligent. Fe-
nia una gran sensibilitat i un cor magnànic.
La intel·ligència dominava la seua persona.
No sabia grans coses i les que sabia no era pro-
fundament; però les que ignorava les intuïa
d'una manera ràpida. Donava gust dialogar
amb ella perquè amb ella es podia tractar
tots els temes: artístics, literaris, polítics, cientí-
fics, filosòfics... Dues coses li preuen el cor:
la Pedagogia i l'Amor. És clar que l'Amor
en un sentit ampli, ~~en aquell sentit~~ Ella va
nove en mi una mena d'home tan diferent
als homes que havia tractat i que encara
tractava, naturalment, que arribà a interes-
sar-se per mi i per tots els meus problemes
d'home. M'estimà - i no ho dic per presumir -

- ¿Era molt més jove que tu? - intervo. 27
- ja em dius -

- Prou més jove. Quasi, quasi jo podia ser el
seu pare.

- Es que les dones són "terribles" - afeegí Vicent. - Les
dones tenen "coses."

- Aquella jove, a la qual per discreció anomenaré Malva, havia tingut pretencions. A un d'ells, en els inicis de la nostra amistat, el vaig conèixer jo personalment. Desenganyat per Malva, el seu enamorat marxà a la guerra voluntari i es feu matar heroicament, qui sap si pensant amb la jove de què ara parlem.

- També tenen "coses" els homes - comentà Vicent ^{amb} un gest d'admiració.

- Malva sabia que jo no podia casar-me amb ella; però la nostra mútua amistat la feia feliç. Jo li estudiava l'ànima. Conversàvem llargues estones a l'ombra d'un emparrat en un recollit jardinet de la ciutat on ella feia de professora. Em prenia les mans, ~~em~~ ^{em} mirava els ulls, tractava de llegir en el meu cor i de coprar els meus íntims pensaments, -- Era feliç --

Fer una petita passa i refià:

- En un moment d'expansió espiritual Malva va prendre una quartilla i va escriure al

quina cosa de les seves preocupacions i va ²³
mostrar el seu jo, si no totalment, al menys
el suficient per a que hom pugui analitzar
el caire del seu complex que deixa bastant
al descobert. ¿S'adonava Uvalva quan escrivia
que redactava "el seu ideal de Vida" o alguna
cosa que s'hi acostava? Possiblement, no; i açò
és d'un gran valor per als nostres raonaments,
puix que tenim unes confessions espontànies,
sense malícia i sense recatament, a les quals
referir-nos. Per a que sigui un idearium
sobren llacunes. Però les omissions també comp-
ten puix que podem judicar les persones tant
pel que fan o diuen, com pel que deixen de
dir o de fer. I vull dir-vos d'una manera
seriosa que les paraules de Uvalva que ara
us llegiré foren escrites sense pensar que po-
drien provocar més interès que una lectura
atenta però, en tot cas, intrascendent.

Es jurà el Professor la mà a la bolxaca i
traqué un paper escrit amb lletra femenina.
El desplejà. Els de la colla feren tots eixe movi-
ment que manifesta atenció.

— Escriv Uvalva:

« Què és allò que jo vull? Potser no ex-

pressaré tot el que hi ha en mi; que és molt. Les 24
meus paraules no podran ~~ser~~ mai, llegides pels
altres, portar al lector fins al cim de la immen-
sa altària que representa el meu "tot" espiritual
i l'ànima dels meus sentiments; però si amb
aquesta extracció no puc obtenir la satisfacció
pròpia, vivré accontentada.

22 La meua ànima ompli tot el meu ser i
es vessa. Des que s'adonia que existia priguia per
eixir del seu capell on creix què presonera i es
fèn gran, molt gran, quedant opresa en la seua
càrrec i veient amb tristor que les seues parets
l'estrengen i més l'estrengen fins el punt de
causar-li dolor.

22 La vida de la meua ànima llisca en aquest
claustru vagant blancament i amb l'afany de
concentrar el màxim d'idees, les més perfectes
que la Humanitat ha concebut mai. És un conti-
nuat deliri per aconseguir saber on, com i què
serà millor; i dia a dia aporta raons i més raons
amb les que es va nutrint dins la seua càrrec.

24 Mes tot aquell qui treballa ho fa amb una
finalitat: la recompensa. I encara que auri per
auri es llunya el dia de la ventura, no per això
deixa de sentir, en molts moments, que haurà
acomplicat la fi perseguida.

« Quina és aquesta fi? La saturació del seu sentir. Tot flota en ella; no té receptivitat; no té on portar a descansar els seus eflueis vitals. Les condicions en què la Vida es desenvolupa-li fan tindre les ales plegades; i buscar l'expansió del seu sentiment és inútil perquè no la podria trobar. »

« Aspira a un canvi radical de l'actual Humanitat, el qual canvi pot efectuar-se en el transcurs d'un temps que ella no arribarà a conèixer. I morirà amb ànsia de volar. Però no per això deixa de voler. Voler... transformació d'un continuat buscar. Tot quant ha fet ser i ha transformat en afany de coses concretes i de donar a la seva consciència el nou afany de la llibertat. Despertar-la a la Vida, dir-li que és gratuït saber clarament ^{les} coses. I el tal voler, ¿és que no es troba - quan lluny deu estar - o bé està aprop i hom no el veu? No ho veu. Són tan variats aquests volers! Sí: ànsia de millorament, sentir més la Humanitat, ser pròdiga en amors, ser mare, caritat, ser germana i ser cada dia més noble, comprendre inevitablement totes les imperfeccions i perdonar de veure tots els errors en ^{els quals} el món

és possible que caiga: Ten fi; morir per tot ²⁶
sens estar associada que és tot el que més pot
fer-se per una vida caduca i en espera d'una
eternitat venturosa >>

Quan acabà de llegir el Professor Barbaflori-
da esguardà molt atentament els amics per
darrunt de les ulleres amb eixe gest ^{que} interroga:
"Què us ha semblat?" però els amics tots, tots feien
cara inexpressiva. No havien entès res. No ~~se~~ con-
prenien el que la jove ~~havia~~ escrivi. A penes ni
havien acabat dues o tres idees.

En veritat ~~se~~ certs escrits per a ésser entene-
dors s'han de ~~ser~~ llegir més d'una vegada i molt
atentament i no escoltar-los en una lectura ^{fitada} ~~en~~
^{en} veu alta. El lector aprofundix més que no ^{audi-} ~~el~~
tor. I si, a més a més, l'estil de les confessions ef-
fides no es presta a la clavetat com succeix ^{amb} ~~en~~ les
de Malva i si aquests sempre no estan prepa-
rats per a uns temes femenins tan escàpols com
inconcrets, ~~ent~~ no cal estranyar que feren un
gest de badoqueria col·lectiva.

— Ningú no està sol - explica el Professor - ni
aconsegueix dialogar amb si mateix. I fins han
pot arribar a dialogar-se ^{en} ~~amb~~ veu alta. Aleshores
naixen les interrogacions i les respostes; i, de veg-
des, un mateix s'estranya o s'impressiona d'allò

mataix que pensa, de la claredat de la sensa 27
dialèctica. Aquests diàlegs ni se produïxen en els
imponderables moments de l'insomni, que és quan
són més freqüents, la claredat de pensament, la
clarividència, és tanta que la via recorrida en el
lenguatge mental obté la dialèctica més enllà
nadra i el solitari pot acompanyar-se ^{a un} hà-
bil orador, ^{a un} filòsof de ^{bona} major paciència. Però
aquella facilitat conceptual no traduir-se en
una gran dificultat expressiva quan, després,
hom vol reproduir les idees que apareixen en
aquells moments, generalment febrils, de luci-
desa.

«Què és allò que jo vull?» La interrogació de
Malva amb que comença les seues confessions té
tot l'aire del despertar d'un estat de somnolen-
cia; durant l'insomni flueix el diàleg i amb ell
l'estudi d'ella mateixa. ~~de introspecció~~. Malva
s'analitava fent introspecció i ha tractat de no-
re's. Desperta ja i davant del paper ora intenta
traslladar els seus pensaments es detura abor-
ta front les dificultats de poder resumir el
seu diàleg interior. «Què és allò que jo vull?»
Impotent per a donar una concisa explicació del
que vol atribuir al lector, que és ella mateixa,
sense saber-ho, la impossibilitat intel·lectual

de poder-se elevar a una altaria de pensa- (28)
ment tal des de la ^{qual es} ~~que~~ ~~domine~~ el seu espe-
rit i les ànimes dels seus pensaments, tal com es
domina un paisatge a vista d'ocell. I aquesta su-
pposició involucrada amb les dificultats d'ex-
pressió prouades de manifest explicitament ins-
toven l'astorament de malva en no poder repro-
duir amb alguna exactitud la medul·la dels seus
diàlegs. I per a ella no es tracta d'una reprodu-
ció més o menys feliç, ni no d'«extracció»,
d'avançament, ~~desquall~~ ^{o d'} ~~arrabassat~~ ^{ment} de pensaments,
foudissims pensaments radicats en la seva àni-
ma, pensaments que la tormenten i que ni arriba
a extreure'ls - a portar-los al paper de conferència en
ven alta després d'haver-los fet riure durant
els moments de sentimental - se considerava satis-
feta, vivrà contenta.

- No he vist mai una dona contenta - digué aleshores
don Felis - si no és perquè té diversos de roba per a fer
la vida. Per a què estiga contenta una dona li has de do-
nar una cartera ben plena de bitllets.

Aquest exabrupte fora de to féu ~~caure~~ baixar de les mí-
voles el Professor Barbaflorida; però ben aviat tornà
a les seues maquinacions i la seua dialèctica ho-
llà novament sense respondre, ni per a bé ni per
a mal, l'ex capità Forreprosa. I repri:

- Viure contenta no és viure feliç; però l'acortem - 29
tament és el camí de la felicitat. Adonem-nos com
ara cumpix més el llenguatge, com ajusta l'expressió
verbal a l'estat actiu del seu esperit. Aquesta conformitat -
és a dir, aquesta igualtat de l'home - sols
és possible obtenir-la quan l'intel·lecte funciona
normalment; amb clarioidència. Però hi ha
un contrast evident; una oposició manifesta, difi-
cil d'explicar puix que apareix al mateix paragraf
inicial: « Potser no expressaré tot el que hi ha ^{dins} ~~en~~ mi ».
~~La~~ La declaració del dubte ja ~~fa~~ fa pensar que Malva
tem confessar el seu "tot" espiritual. No ~~em~~ referix
a una voluntària defeció de la seua sinceritat, ans
a una ^{por} ~~in~~conscient ~~per~~ a la confessió. Ella és sincera
i vol ser-ho. El mateix adverbí "potser" és una prova
de les seues bones disposicions ~~de~~ respecte de la sin-
ceritat.

- També és estrany que una dona siga sincera - i atre-
uís a interrompre Víctor, el terratinent. Però el Professor
~~tampoc~~ ~~no~~ ~~ten~~ ~~en~~ gens de cas i repí:

- Adonem-nos que Malva parla en primera per-
sona. "Jo vull", "les meues paraules", "el meu
sentir", "viure", "la meua ànima", "el meu ser". Però
a les poques ^{línies} ~~paraules~~ ja el monòleg es torna dià-
leg i parla en tercera persona. Parla amb "la seua
ànima". És la manifestació del diàleg interior, l'ex-
pressió de les tortures, dels afany, dels descoratjaments...

Altres vegades generalitza a la manera dels filòs. (30)
ros; és l'anàlisi de la Vida a través del seu jo, de
la seva realitat. I sempre afirma - o quasi sempre -
en un estil concret, limitat, sec, rotund. En oca-
sions adopta una forma poètica, lírica, com en l'en-
certada i bella imatge de la seva ànima compara-
da a una crisàlide que està ja en sa darrera fase
pujant per eixir, per escapar, feta papallona, del
capoll que és sa presó. El corpus de Malva no és,
per a Malva, la càrrec de sang dels místics castellans,
sino un claustre, finíssims enfilats, fortament entre-
llaçats, de múscles i nervis, palpitants de vida, per on
circula la sang calenta de les passions, de la qual
càrrec es pot eixir encara que forçadament, amb
dolor, cap a una vida eterna, millor, i per tant
més justa, que aquesta terrenal i caduca en què vivim.

I ara jo us pregunto, amics, si és possible que una
ànima, que l'ànima d'aquella jove de la qual
estic parlant siga feliç en un claustre tal.

El Professor esperà un moment, callat. Un cap
dels auditors s'atreuï a obrir la boca potser perquè
no tenien res a dir, potser per no no encertar el
judici que calia. I així prosseguí:

- Sí; és possible la felicitat no obstant viure trista
en un claustre entre les parets que l'apressonen. I la tristesa
de Malva, com la tristesa de Santa Teresa de Jesús,
que "moría porque no moría", proveé de la manca

de receptivitat. La mística d' Aïla desitjava 31
morir, unir la seua ànima a Déu; Malva desitja
unir la seua ànima a una altra, diguem-ne terrenal,
humana, o una ànima d'home. Aquesta és la seua
única al·lusió a l'Amor, al·lusió velada, però certa. Més
avant declararà que un dels seus tan variats volers
— cal entendre "desigs" ("voler" i "got" igual "desitjar") —
és ser prodiga en amors i ser mare.

— I eixa xica, — digué Josep, el caçador, molt atrevit i
eixint-li els colps a la cara adreçant-se de l'atreïment —;
i eixa xica; no és com totes, que voldrien casar-se però
~~les molt~~ tindre fills?

El professor Barbaïferris mirà el senyor Josep com
qui mira un ésser estrany, baixat de les voltures d'un
altre món. I proseguí ja quan l'excapità, don Lluís,
digué: — Calen, per favor,

— Feu el favor de callar que no féu més que interrompre
dient animalades.

Seguí un silenci absolut, durant un moment. Després
Miquel, el poeta popular que era, bastant grogoler exclamà:
— Ferim més acordons ^{per a les sabates} que educació. Seguin, seguim.

I reguí el professor:

— En la conferència la fadrina diu que vol prodigar
els seus amors però no ens diu quins són; però com ma-
nifesta que li agradaria tindre fills ^{entendre} deixa que els seus
"amors" no són altra cosa sinó "afectes". Com el mis-
tic d'Aris ella pot dir germans, i voler-los i dedicar-
los els seus afectes, el seu Amor, a tots els sers de
la creació; sentirà afecte per tots, prodigarà els seus
amors, els seus amors, a tots; la seua feminitat re-
alçarà la poesia de cada ser i el seu cor s'omplirà

32
dels encants de cada cosa. Ser mare sense estar tras-
passada per un amor pregon no es comprén en Malva.
I així tal Amor, que ha d'ésser profund precisa-
ment per que ha de tindre les ^{graves} raïls en l'ànima i en les
entranyes materials del seu corpus és el que calla ni és que
ho sent, ni és que l'ha sentit alguna vegada.

I ara us confesse bons amics, que és en aquest aspec-
te on s'encontre una de les més grans llacunes de les se-
nes confessions. No ens diu com és o com hauria de ser
'el seu home'; l'individu ~~que~~ amb qui podria fer pa-
rella i emparellar-se o encastar-se per tal de perpetuar
la seva casta, la seva família; l'home amb qui hauria
de tindre fills. Però respectem el seu silenci que ben
bé podria ser significatiu: o el menys men quasi abso-
lut de l'home marçle - però no obstant i encara que
en un gran mínim, l'estima de l'home en quant és
imprescindible per a l'encarnació, per a ^{transparència} fer-la ^{la en} ma-
re - o bé la venúncia, en aquest cas tàcita, de tot co-
menc; carnal, encara el legal admés ^a les nostres
latituds educacionals i religioses, deixant les seves
ànsies de maternitat com un ideal inasequible
com ho són, d'inasequibles, quasi bé tots els grans
ideals.

I és que Malva involucra totes les seves ànsies
en una aspiració suprema: un canvi radical de la
Humanitat. Ara la Humanitat, les forces que regulen
les relacions entre els humans, ve a ser per a Mal-
va allò que ~~el~~ el capell del seu corpus és per a ^{la pena} l'àn-
ma, ~~de Malva~~. La Humanitat, amb els seus costums,
i lleis i crisis i lluites i, en fi, amb els seus defectes,
no permet que els actes d'aquesta dona, plens d'ànsies

de llibertat, ~~bole~~ cap a la claredat, cap a la llum, i la consecució dels seus afanys, cap a la Vida. 33

Despertar a la vida és el resum de les aspiracions de Malva, dels seus volers, dels seus desigs. Ella no creu en un llunyà futur que no arribarà a conèixer - afirma molt justament -; la Humanitat serà diferent de com és ara, és a dir, tindrà una altra consciència, i per causa d'eixa mateixa transformació i diferenciació podran ser aconplides totes les ànsies de millora que expressa al final del seu darrer paràgraf.

Els oients del professor Barbaflorida estaven que no tocaven els peus a terra. Es miraven els uns als altres entre astorats i divertits. Quasi bé tots tenien ganes de dir coses, xarradrets com éren; però un gran respecte els ^{deturava} ~~deturava~~, el respecte que fan els raonaments que no s'entenen ~~i~~ ^{Wozhuiciats} ~~per~~ per persones que són o que semblen ^{ser} de talent, doctes, doctrinals i diplomadíssims.

- Pobra xicota! - digué, no obstant, l'ex capità don Blús Torrepessa.

- Sí, - a pobra Malva, - repetí el professor -; viu en un món d'incomprensions, en un món innoble; que no perdona les nostres errades; que anomena il·lus i com a il·lus tracta a qui aspira a millorar-lo; que no sent la consciència de la seua humanitat no obstant tindre la ineludible condició de l'error humà; que la magnitud de l'estimació vers els éssers, animats o no, s'enjudicia com a una desviació malaltissa dels sentiments, de la sensibilitat; que la mateixitat precisa més formalitats legals que no impliquen,

imprescindiblement, pureza de cor i enamorament,³⁴
i vitalitat física i serena voluntat, essent així que
la maternitat és allò de més sagrat que té la dona i
aquesta ha de ser, i deu ser, preparada per les més
altes condicions del sentiment i il·luminada per les
més clares llums de la consciència i del raonament.
Tota altra maternitat és pecaminosa encara que vagi
precedida per tot el paper escrit i segellat que estableix-
quen els costums i els Estats i encara que l'acompanyi
tot l'aparat típic que el vulgus ha acumulat
per tal de difondre l'adquisició venal de la dona
per l'home. Pobra ~~la~~ Malva! ha dit el nostre bon
amic d'ex capità Sr. Torregrosa, i és veritat. Pobra
Malva, nobilíssima, que se sentix germana de tot
i de tots enmig d'una Humanitat plena d'epismes.
Ella no és d'aquest món ple d'imperficcions. Passa
per ell com es passa per entre les flames d'un
gran incendi de passions cultivant el sentiment de
la caritat, producte de la seva educació cristiana, prac-
ticada amb consciència. Per la caritat pot viure ella
entre roindats i, alhora, perdonar totes les errades en
les que el món es possible que caigui. ¡I quan gran la
capacitat de la Humanitat per als errors! Per això
mateix, Malva, la Sentimental, ~~podria~~ caldria ~~dir-li~~ au-
menar-la, desitja morir per tot sense associar-se
de res. I ací és on eidevinem per les seves pròpies pa-
ravelles, l'enorme capacitat dels seus sentiments, ma-
jor encara que la capacitat del món per a les errades.
Malva la Sentimental, il·luminada per la flama
de les seves amors, perdona-ho tot, perdona-ho nos,

s'eleva per l'estreta, lleu i altíssima escala
dels ideals que la porten cap a una eternitat centuro-
sa, que és la ~~vista~~ idea que expressa en les seues don-
veres paraules.

- Així, i perdoueu, bon amic - digue ^{el Sr.} Felip, el corre-
dor de bisques, que havia estat molt atent tota la ves-
pada; -; no podem dir-li «pobra padrina!» sino ben
al contrari: Malva felix!

- Això mateix. Malva felix! El teu sentimentalis-
me, que nos comprendran, et salva i et fa eterna.

16

A la vesprada següent, i quan els amics estaven ja reunits el Professor Barbaflorida reprengué el tema que havia deixat en l'aire. L'auditori, ~~repletat~~ ^{intrigat} més que mai, escoltà:

- Semblarà estrany, i per a nosaltres ho és, que en les confessions de Malva d'aquesta dona tan sensible no ha ja ni un ~~ni~~ senyal de la seua receptivitat estètica, de les seues idees artístiques o al menys de les seues afeccions actives o positives respecte de la poesia, de la literatura, de la música... No hi ha en les seues confessions ni una frase que ens faça comprendre com i amb què el seu esperit cultiva l'estètica.

- Potser - diqué Miquel que com ja ~~és~~ sabem és una mica groguer - que eixa dona siga una baco-
neta i el que fa és ocultar la seua manera de ser.

- Calla, home! - requinçà el Sr. Torregrossa.

- Per tot el que pensem i podem pensar d'ella, i de la dona en general ena a conseqüència, caldrà que avui considerem aquesta fallença, i ~~per~~ les altres dues llacunes que hem anotat anteriorment. Malva, tracta d'ocultar conscientment o inconscient aquests aspectes de la seua personalitat?

En tota la seua exposició idealista - i sobre tot en el seu paràgraf - es condensa un oïre poètic de primer ordre. La qualitat de les imatges literàries són un halo que circunda les idees exposades i forma una atmosfera luminosa que fa transparentar l'ànima de Malva. Saber produir el tal ambient literari és propi

37
dels escriptors, és el savoir faire dels literats, de les
persones que posseïxen la tècnica, la manera, l'ofici de
la literatura. No sempre en la literatura, en les produc-
cions literàries, hi ha sinceritat ni, en molts casos, és
imprescindible. És prou que les moralitats temàtiques
s'ignen verídiques i universals per tal d'obtenir la
perfecció i la bellesa de l'obra ni és que a elles s'unix
la tècnica. Però aquí on no hi ha preocupació literà-
ria de cap mena, on no hi ha una voluntària disposi-
ció, on ni qui escriu sap quines idees va a escriure
en el punt i apart referent al que està redactant; aquí
on les confessions s'apen o flueixen amb una espontanei-
tat, i encara, amb una inconsciència sublims - ja ha-
vem assenyalat el possible estat de somnolència de Mal-
va quan es confessa amb ella mateixa - les idees
que porten les ales de la poesia per tal d'expressar-se
millor, mostren un antic cultiu de la poesia feta vers,
poema i llibre. Malva llig llibres de poesia de la mane-
ra més perfecta possible o siga ~~per~~ ^{per} ~~tr~~ ^{tr} ~~an~~ ^{an} ~~el~~ ^{el} ~~seu~~ ^{seu} ~~es-~~ ^{es-} ~~perit,~~ ^{perit,} ~~per~~ ^{per} ~~si~~ ^{si} s'admet que l'Art és la valenta per on
escapa la nostra ànima a la realitat exterior expressant
plàsticament, o quàlicament, la nostra vida real in-
terna.

Així, doncs, ja podem considerar aquesta dona
com a artista o, al menys, conjeturem que posse-
ix condicions d'artista que deixarien de ser me-
discretes si ~~es~~ ^{es} es malograven en la vulgaritat i la
petitesa d'una possible i futura vida casolana
de draps - teles i puntes - i de cuina ronejant,

d'una vida matrimonial insulsa, fada, intrans-³⁸
cendent, vegetativa i derrotada. Qui posseïa una
vida interior forta, viva i inquieta, una sensibi-
litat afinada, o encara millor, refinada, capaç
de produir art, encisius sentides, que se saben
fer sentir a altres esperits també selectes, no pot
^{ahar} a una vida matrimonial insípida com la que
acabe d'assenyalar; i si s'ha d'adaptar força-
dament, per imposició ambiental d'estretor
d'horitzonts, de manca de clima espiritual o
senzillament - i tràgicament! - per humilitat,
el fracàs anímic és de terribles conseqüències
perquè el desbordament pot conduir a la deses-
peració i aquesta pot ocasionar la mort espi-
ritual. Més que la còrpora és solament un
trou que es mou sense voluntat; la vida in-
terior anulada és una gran pèrdua per a la
consciència d'un dels més estimats ideals de
Malva: el perfeccionament de la Humanitat.
Per ço mateix, per aquest ideal exprés, per
aqueixa inquietud espiritual i per aqueixes
naturals disposicions, entenem que ^{en} Malva
hi ha una artista en potència, o millor, en
creixença, que elastimosaament podrà mal-
grav-se en una vida incruenta, aburgesada
i gris.

I amb el gris havem topejat, amb el color

que mata les formes, decadent - ~~me~~ barreja 39
de blanc i negre, de llum i ombra, de tot i res -
el color malaltís. En la vida, en la lluita per
la vida espiritual cal reaccionar contra el
gris veusant la personalitat amb totes les fa-
cetes, amb totes les arestes, netes i retallades.

Durant els anys de la joventut és possible
acceptar aquesta lluita com^a únic mig per a no
perir en l'atonia. És possible vencer pentís dels
reactius necessaris: formació del caràcter, edu-
cació de la voluntat, discriminació nunció-
sa ~~dels~~ les causes i els efectes. Amb aquests ele-
ments l'home, la dona, pot eixir triomfador
i crear la seva vida, o recrear-la si l'óra
necessari, en lluita declarada contra les cre-
ences atàviques, les lleis caduques, l'ambient in-
fecte d'una Societat, d'una Humanitat inerta o
covarda.

Ara bé; durant els anys de la maduresa, si
és que la inquietud vital, espiritual, es mani-
festa en aquesta etapa de la vida, ja no hi ha re-
acció saludable, ja no hi ha curació possible,
ja no hi ha salvació. La mateixa reacció pro-
duïx trastorns funcionals i la mort moral
es patentitza en una abúlia absoluta que, en
molts casos, condueix al suïcidi, de vegades aca-

riciat durant ~~molts~~ anys i anys com a un 40
bé, com a la lliberació suprema, la vertadera i
única lliberació.

La joventut de Malva és manifesta. ~~Eixe~~
cínimul, no diré excessiu encara que podria ser ho,
d'ideals, d'afany, d'anies, són mostres de joventut.
Malva és jove. ¿Triomfarà la seva vida in-
terior? No tractem de predir; la finalitat pre-
sent d'aquest assaig no és la profètica, ni és
la d'assenyalar causes finals, sinó la de l'anà-
lisi psicològic, concret per ara, per elevar-nos
després a probables generalitzacions. La
ment contrastem fets per a incloure'ls en el
gran corrent de la vida de la dona que és d'on
procedixen. ¿Triomfarà la vida interior de
Malva?

No és auri, en aquest diàleg, on ens trovem
d'aventurar a dir-ho. Ens falten ^{les} dades més
precises per a la tal cosa. Eixes dades, no ha
volgut incloure-les, segurament, en les seues
confessions. Calia que s'haquera presuntat i
respost amb una certa amplitud sobre el seu
concepte de l'Amor.

Uniquel, groller de vocables per curtesa d'en-
teriment, millor dir ara mes quantes "raus"

que ni li veïen; però es refrenà tant per ^{hi} que don Lluís, sempre amb la dolçor del ser cor a la mà, però ~~de~~ duríssim d'expressió, el deturà així:

- Ja vols ficar cullerada, tu. Vinga, parla.
[Miquel, digué:]

- No res; que ~~en~~ això de l'Amor les dones s'ho prenem com a casori. Si no hi ha casament no hi ha Amor i tenen el cor més sec que un espart.

El professor Barbalorda escoltà amb paciència la intervenció dels companys de banc i ~~se~~ mirant-los per damunt de les ulleres amb el seu habitual gest de ~~bon~~ bonhomia pro-sequí:

- Un altre, ja havem tractat aquesta qüestió en altres llocs recordarem ara que tota la vida espiritual té les seves raïls en la vida material i que l'Amor en la seua prístina manifestació avança de la nostra carn i ni arriba ^a ser ~~una~~ potència espiritual es per elevació i satisfacció d'eixa mateixa carnalitat.

La passió, càlida, dels sentits pot espiritualitzar-se i estratificar-se en les múltiples facetes de l'Amor. Un altre diem "voler" al

"desitjar" i diem "amar" a l'"adonar". Amor 42
és adonació: acte intel·lectual, espiritual. Amar
i voler, en conjunció, precisa per a regular la
vida, la Vida de l'home - esperit i matèria -
ànima i carn. Qualsevol desequilibri d'aques-
tes dues virtuts en funció obra com un gani-
vet que talla, que sega la plenitud serena
de l'home. ~~Si~~ Una vida dedicada plenament
al gaudi dels sentits, al plaer carnal, al cul-
tin de la carnalitat, millor dit, de l'animali-
tat, és una vida perduda per al bé, per al
progrés, per al perfeccionament de la Humani-
tat. La vida extremadament oposada, la
del cultiu ~~exact~~ rònec de l'esperit és així
mateix perjudicial i atentatori a l'existència
de l'home. Un món poblat de místics, per
exemple, deixaria ~~de~~ d'habitar-se per manca
de successió, en morir la tal generació mística.

Amor i desig equilibrats justament, heu
ser l'ideal. Carn i Esperit en ~~la~~ estat har-
mònic ~~o~~ són els justs components de la Vida.

Però no sabem ~~de~~ ~~malos~~ la vida omo-
rta de malos i ~~no~~ ^{per tant} podem ~~be~~ ~~entre~~ ~~ore~~ si
la seva existència ~~serena~~, basculada, ~~forta~~, ~~recta~~,
~~felicitat~~, ~~o~~ llisca en l'equilibri que considerem

precis per a una existència serena, basculada, 43
l'ort, recta, feliç; o si bé aspira, & no essent-ho
consubstancial amb ella, a aconseguir eixe equi-
libri.

I, com podria parlar-nos del seu Amor si no
el localitza, si no el personalitza, no ja en un
home de carn i ossos ^{en} el qual poguem estudiar
ella i nosaltres - ella sobre tot, imprevisible-
ment - sinó en un home ideal, millor dit,
ideal, en l'home presentit?

No ens dir tampoc, com voldria que fóra
"el seu home". És clar que ella ens haguera
pogut dir: "Espero ~~ser~~ ^{entesa i} ~~comprendera~~ ^{que em comprenyes i ser} ~~amada i~~
corresposta". Açò, amb ser molt, no seria
tot. Aquet és una triple aspiració comuna a
totes les persones i fóra interessant saber si Mal-
va - que demana una Humanitat tan per-
fecta que ella mateixa ja sospita que no ho
podrà ser - demana "un home de la pluma",
és a dir, amb mes condicions impròpies dels
homes terrenals d'aquí. †

Es amics oients del professor esclataren
en una rialla, quasi bé un riuire publi-
cat, lleument sonor.

44
— No diem niquna ironia. Les idea-
listes - semi extremadament seriós - a la ma-
nera de Malva volen ~~manjar~~^{desitjar} despertar uns
homs ideals; tant, que arriben en les seves
pretensions a deshumanitzar-los i no trobant
ho com elles es van bien despertat, es queden
fadrigues - eh, les ~~terribles~~ fadrigues velles! - i
amargades, eternes i malignes conselleres
de les joventes que, al seu costat, fan l'apre-
mentatge de l'Amor.

— És natural - din amb la sena ja concluida
amabilitat i finesa l'Enric, polític i educat -
Desilusionades perden la sal. de la vida.

— És cert això.

I es jurà dempens, el professor; els amics
l'imitaven. Al cel, unes núvoles grosses, ri-
betejades de llum, semblava exornaven una
espectacular posta de sol. Un minut més
tard cadascú s'encaminava cap a la sena
casa, desitjant que tornava ja l'hora de ven-
tir-se a l'endemà.

L'endemà el banc dels "Intellectuals" estava ple
 prou abans d'arribar el professor. Hi ~~anaven~~^{anaven} me-
 nosos i interessats. No havien sentit dir mai
 aquelles coses que unes vegades intruïen i unes al-
 tres vegades no entenien gens. Però rebien amb aque-
 lles raons que ells deien "filosofies d'un home
 savi" com a pa beneït. Era un pa espiritual que
 si no digerien bé tampoc no els sentava mal.

Entusiasmats es prometien una altra vespra-
 da.

- A judició, digué l'Antoni - que no l'hem
 d'int interrompre. És de mal efecte ~~que~~ que un senyor
 estiga exproment-se el cervell per a contar nos
 coses "del saber" i que un de nosaltres ixcam amb
 una patotxada.

- Si; és cert això - digué aleshores Jnep -
 Jo crec que va més bé que parli ell i que des-
 pués nosaltres fem els comentaris. Els caça-
 dors sempre hem fet així. Després de caçar
 ens hem reunit i hem explicat els alts-i-
 baixos de la cacera.

- Les mentires dels caçadors!

- Les veritats de la casera!

- És igual. Ací estem caçant idees. Escollim les i després les discutirem, si cal.

En efecte; quan es presentà el professor, li deixaren lloc al mig del banc, - lloc d'honor - i poc després, havent-lo inuitat i incitat a la represa del tema, digué:

- És Marañón qui ha dit en el seu assaig "Anur, conveniència i engineria"...

- Marañón; ja ja se que és un savi.

- Vols callar?

- Home!

- Dir Marañón que la dona que no se casa per amor sinó per conveniència, per a assegurar el pervindre dels fills, com aimplix, sacrificant-se, un dels aspectes del l'instint de conservació de l'espècie. Això és possible, sense degradar-se, perquè la dona, més sentimental que no l'home, s'adaptà amb facilitat a la seva parella. Però cal dir totsemit que l'adaptabilitat matrimonial que poseix la dona radica en la manca de personalitat, ni'explicaré. Toti havem conegut, segurament, sempretes agraviades que han tingut

dos o més pretendents consecutius i que s'ha- 47
quereu mit en matrimoni amb qualsevol d'ells
sense cap distinció, sense elecció, i que es van casar,
per fi, amb el darrer nouvingut i que feren, casades ja,
una vida exemplar vora el marit i els fills. No arribar-
ren mai a l'enamorament. El marit no aparejà a ser
un idol de veneració per a elles però tampoc no l'ou
enganyat puixque, com diu Schopenhauer, la dona ten-
dix a la fidelitat. En confessions discretes assegurava-
ren aquestes mateixes dones que d'haver-se emma-
ricat amb algun dels altres pretendents haveren tam-
bé tancat el cor a tot altre home que no l'ou el ma-
rit i que s'hagueren comportat igualment muni-
games dedicades a la formació i educació de llurs
fills i als llurs restants deures de casades. És nota-
ble la quantitat de fadrines que, entrades ja en
un nombre d'anys que elles mateixa consideren
excesiu per a produir l'atracció del baró, de l'home,
es casen amb ^{el} primer pretendent que els adués sen-
se sentir aquells dolços trastorns propis de l'es-
tat amorós. I no cal parlar, perquè no ens interes-
sa ara, de les fadrines amb sex-appeal, dispo-
des "a peixcar" per a marit un home qualsevol però
amb l'intima convicció que ~~era~~ amb aquell exem-
plar masculí que encara no coneixen han de ser
feliçes i al qual han de procurar la felicitat a to-
tes pasades.

Aquestes nou dones que s'adapten fàcilment

a l'home, en matrimoni. Va a ell sense amor - en molts casos van al casament il·lusionades i eixa emoció espiritual i entrañable, naixuda ^a en les entranyes, és considerada amor -, viuen sense amor i moren sense haver-se cremat en les flames d'eixe sentiment. Han viscut bé, sense penes ni glòria. Són dones sense personalitat encara que aparenten tindre'n.

Ja vam dir que les dones són més impersonals que no els homes. Que les dones es diferencien entre elles prou menys que els homes. Que hi ha manca de personalitats femenines que masculines. La dona que té personalitat singular actua en la vida, és activa i per tal de resoldre el seu problema amorós elegix, no deixa, no espera ser elegida. La dona amb personalitat comuna, ço és, la dona impersonal - que forma la majoria - és passiva, dòcil, mansa i, en amor, no té iniciativa i espera la de l'home, la d'un home qual revol al qual s'adaptarà totalment com la beina a l'espasa formant un "tot" matrimonial, un cos, de vegades, estant-li, l'adaptació, una reeducació precisa i imprescindible per a l'ajust. És ço que diem fer-se «a la fanzella de l'home». L'home que es fa, que té necessitat de fer-se, a la fanzella, a la manera de ser de la dona, és el tipus de l'adaptat per personalitat inferior al qual

el unguis anomena « doneta », « unariqueta »,
o home sense caràcter. Aquesta manca de ca-
ràcter és, en veritat, la manifestació de la imper-
sonalitat. Notem que una fonzella és el motlle
de fusta, generalment de boix, per a fer format-
ges; així el formatge té la forma de la fonzella.

Ni totes les dones amb personalitat superior
- permetem l'adjectiu -, ni totes les de personali-
tat inferior arriben a casar-se. Ni totes les que
tenen condicions per a elegir elegixen, i per
tant no es casen - no analitzem el perquè de
la no elecció -, ni totes les ben dotades per
a ser elegides troben el baró que les demana
i porta a la vida matrimonial. I apareixen
les dues classes de padrines. Les passives, man-
suetes, i les "terribles", com vulgarment són nomen-
jades. Les primeres les veiem conformades; les
segones, irritades. Personalitats ben diferenciades
les de les sobb padrines belles; les unes amb la
llur conformitat a sobre com una lleugera creu,
admiren; les altres, amb la llur irritabilitat
corrosiva com un mordent, espanten.

Aquestes darreres que, en molts casos, foren
unes hàbils defensoras del matrimoni i unes
admiradores de l'altre sexe deriven fins a destruc-
tar tenaçment de les relacions sexuals de la dona

amb l'home. L'home, que no es deixà prendre per elles ~~de~~ les ha derrotades en llurs ~~os~~ ^{os} ~~quell~~ de femella disquesada a la maternitat i per tant a córrer totes les vicissituds de la vida matrimonial. Troben injusta la Humanitat. Impreparades per a la convivència detesten la Societat de marit i muller i encara la Societat, en els casos greus, en què viuen i troben que el món és indigne de ser viuixent d'una manera plena. L'home és, doncs, llur enemic major.

Aquesta enemistat amb l'home té unes clares alternatives com l'agredolç d'algunes fruites. La fadrina vella amb personalitat superior a la mitjana general parla més mal de l'home quant més bel desitja en les seues solituds soliloquis. Interiorment regalina dolçor i els seus maneres externes mostren una gran desafecció. Tenen eixe mode de reaccionar que no és sino la protesta per sa condició de fadrina. Però la fadrina vella mentre acusa la seua irribilitat no s'abandona mai, o no abandona les seues possibilitats matrimonials i ~~se~~ es compona, s'empolaina, no per pròpia dignitat personal, encara que també podria polir-se al mateix temps per això, sino perquè els seus encants físics i els morals, que també cultiva amb ~~la~~ igual finalitat, poden ser, i així ho espera, font d'atracció de l'home. Amb els anys

es perqueren les energies; la personalitat deixà de ser tan rellevant i la fadrina vella es disposa cada dia, i a cada moment, a vèncer. És com el fitar dels gossos en la cacera i no oblidem que vulgarment "caçar marit" és posar en acció aquestes disposicions femenines. L'instint de conservació de l'espècie té els seus drets i els ha de fer valdre a despit i tot de la personalitat, del caràcter de la irritabilitat que, certament, estan en descens. Fets coneixem casos de fadrines velles - "conco" en la Catalunya estricte, « solterona » en el parlar castellà - que es casen en un repent, com si el temps de festeig, de galanteig, fóra un canvi de frases - i en realitat és un canvi semblat de frases de derig, el qual canvi cal recórrer, per impetuosa necessitat, a llargues camallades.

Deixem sense considerar les possibles ventures i desventures - més desventures que ventures - d'aquests ajuntaments o aparellaments tardans amb o sense amor, per conveniència i interès puix que ^{elles} ~~els~~ nostres raonaments ens apartarien massa de l'interès primordial o niga dels problemes derivatius, però no ~~forçadament~~ forçadament, de les confessions de Malva.

VII.

No cal dir com s'havien interessat els oïdors del professor per les explicacions. Podríem dir que vora el banc del passeig s'hagueren pogut llogar cadivetes. L'endemà, quan es reuniren tots i li preguntaren ^{que} continuava digué així:

— Sobre la terra viuen dues classes de dona: Lilith i Eva. Eva, que pertany a baró és l'esposa i queda subjecta al marit; com a ~~matrona~~ ^{dona} que és ha de servir l'home. Segons probables etimologies "homme" significa fort i "dona" significa feble. Os dels ossos i corn de la corn de l'home a ell pertany totalment i li deu servitud.

Lilith, que no fou creada de l'home és independent, lliure. Lilith no deu res a l'home i és el seu parigual. Pot recórrer, i ~~córrer~~, tots els camins prohibits, arrossegant, miserable, amb rialles o amb llàgrimes, la seva condició de femella. Lilith, contràriament a Eva, no deixa successió. Els fills d'Eva són, en molts casos, la salvació d'ella mateixa, si fracassada en el matrimoni pot acollir-se a l'anda de la prole.

— Però les dues dones — va preguntar Antoni, l'ex botiquer — eren dones d'Adam?

— És clar — respongué Barbaflorida.

- No ho havia sentit dir mai! - respirà el causallader Vicent. - ¿Com és això?

- Doncs així - afirmà el professor -. Moisés, en el Gènesi, parla dues vegades de la creació de la dona. La primera al capítol I, diu:

« 27. I Déu féu l'home a imatge seva, a imatge de Déu el féu, i els féu mascle i femella ».

I els va beneir i els va dir Déu: Fructifiquen i multipliquen-vos, i ompliu la terra, i subjuguen-la, i senyoregen en els peixos de la mar, i en les aus del cel, i en totes les bèsties que es mouen damunt la terra. La segona vegada que en parla és al capítol II. Diu:

« 21. Féu, doncs, javé Déu cancre sobre Adam una profunda sopor; i adormit, prengué una de les seues costelles [d'Adam], tancant en el seu lloc la carn, 22 i de la costella que d'Adam va prendre formà javé Déu la dona, i la presentà a Adam ».

« 23. Adam exclamà:

Açò sí que és ja os del meu os i carn de la meua carn ».

« Açò s'anomenarà barona, perquè del baró ha estat agafada » (1)

(1). Versió d'Enric Nàcar Fuster i Albert Colunga, O.P.-Biblioteca d'Autors Cristians. Madrid MGMXLIV.

Eva, la barona, la dona creada de la costella d'Adam és la mateixa a la que se refereix el capítol I? Sembla que no ~~havia~~ puix que el primer home diu d'avant d'Eva: « Açò n' que és ja ». En altres traduccions es llig: « Ara, açò és os dels meus ossos », « Hens ací ara... » i « Aquesta, aquesta vegada... ».

En el Talmud, (1) el llibre dels jueus, se llig: « Quan l'Etern ha creat el primer home ha vist que estava sol i seguidament ha creat una dona de la terra com ell, i el seu nom és Lilit ». « Lilit ».

El nom Lilit no apareix en la Vulgata però sí en el llibre hebreu de la Bíblia. Sembla, doncs, que Bíblia i Talmud estan concordes que Adam abans d'Eva va tindre una companyera: Lilit.

— Tot açò ens ve de nou a nosaltres — digné don Jehu — És que nou...

— Hi ha qui ha divulgat aquestes creences. Marc Chadourne, escriptor francès, ha publicat una novel·la, Jieu crea d'abord Lilit, prenent Lilit i Eva com a símbols. (2). Eva, naixença de baró, depen

(2) Editorial Plon, París.

(1) Talmud. Llibre dels jueus, que conté la tradició, doctrina, cerimònies i policia, que solen observar tan vigorosament com la mateixa llei de Moisés. Diccionari de la R. Acadèmia Espanyola.

d'ell i li és submissa. Lilith, no creada de l'home, sinó d'un grapat de terra també, és igual que ell i per tant lliure. I indomable.

La dona fou creada segons conta Èsiodo en "Els treballs i els dies", capítol I de la manera següent:

«1. Ordrenà [Zeus] a l'illustre Hefest que mesclava la terra amb l'aigua i que de la pasta formava una fermosa verge semblant a les deesses immortals, i a la que donaria ven humana i força. [Ordrenà a Atena que li ensenyara les labors pròpies de la dona i a teixir teles.] Ordrenà a Afrodita d'or que escampara la gràcia sobre el seu cap i li donara l'aspre desig i les inquietuds que enverren els membres. [Ordrenà al missatger Hermes, matador d'Argos, que li inspirara la impudícia de les gosses i els costums furiosos. Ordrenà així, i els atituds obediren el rei Zeus Croniò. Totseguit l'illustre Coix dels dos peus, per ordre de Zeus, modelà amb terra una imatge semblant a una verge venerable; la deessa Atena la dels ulls clars la vestí i la quariní; les deesses Càrites i la venerable Pito penjaren al seu coll collars d'or; les Hores de fermosors cabells la coronaren de flors primaverals; Pallas Atena li quariní tot el cos; i el Missatger matador d'Argos, per ordre de Zeus retornant, li ins-

pirània les mentides, els afalacs i les perfidies. I el Missatger dels Déus li donà un nom, i anomenà aquesta dona Pandora, perquè tots els ~~moradors~~ ^{habitadors} de les muntades olímpiques li ~~havia~~ havien fet un do cadascú per a convertir-la en càstig dels homes luxuriosos.

« Aquesta dona fou entregada a Prometen qui acceptà l'obsequi, i no sentí el mal fins després d'haver-lo rebut.

« Abans d'aquell dia, les generacions ~~d'aquells~~ d'homes vivien sobre la terra exentes de mals, i del rude treball, i de les malalties que la ve-lletat ocasiona als homes. Perquè amb l'afflicció, els mortals envellixen aviat.

I aquella dona, alçant la coberta d'un gran vas que tenia a les mans, escampà sobre els homes les misèries horribles. Solament l'esperança es quedà en el vas, posada a les vores, i no alçà el vol perquè Pandora havia tornat a tancar la cobertora per ordre de Zeus tempestuós qui agombola les núvoles.

« I heus ací que s'escampen innombrables danys entre els homes, perquè la terra està plena de malures i la mar està plena d'elles; nit i dia aclaparen les malalties els homes

portant-los en silenci tots els dolors, perquè el
savi Zeus els ha negat la ven. I així és que
ningú no pot evitar la voluntat de Zeus 77.

- Dones sí que ens la feta bona, eixa dona,
Pandora - diqué malhumorad el Sr. senyor Fre-
deric -.

- És una explicació llegendària, veurem que
el professor. Uns altres encara sabem que científica-
ment s'explica l'existència d'aquells dos tipus
de dona. Les nostres actituds de relació amb
elles depenen de la vitalitat i funcionament
d'unes glàndules de secreció interna - encara
que no d'una manera absoluta, perquè eixes
mateixes actituds poden estar, i ho estan, repte-
nades o exacerbades per diverses interferències
de tipus educacional - per les quals glàndules
es plantejen els problemes endocrins. Aquests
són els que, sense apartar-nos de la biologia, anome-
nem realment tipus temperamentals. Hi ha do-
nes que per temperament s'inclinen al matrimoni
i unes altres que, pel contrari, el refusen. Dones
fredes que van al matrimoni més que per satisfer
una necessitat sexual, per una o per més d'una
causa estranya a aquesta necessitat; dones amoro-
sament ardents que, incapaces o impossibilitades de
constituir una llar bona d'un home s'han

de procurar relació carnal masculina i es llan-
cen a una poligàmia quasi sempre de funestes
conseqüències. Dones fredes que es reclouen en
un estancament de total inhibició carnal i que
passen per la vida sense sentir les trallades del
desig, les flamarades de les passions, i que són la
pedrera d'on ixen tantes i tantes donzelles de vi-
da conventual. Dones que en els tendres anys de
la pubertat sentixen ja el furor uterí i que van
al matrimoni a satisfer la llur carn sense
eixir de la monogàmia tradicional a les nos-
tres latituds.

Aquests tipus temperamentals, diguem-ne
simples i que van classificats simplement tam-
bé, poden donar reaccions totalment contràries
a les anotades. ¿No es veuen dones fredes als
prostíbuls i a les antեսales dels prostíbuls? ¿No
es troben dones passionals als convents o bé
arrossegant pel món la virginitat física llur
com a un castig, en un ^{dolorós} matrimoni que no
voran mai terminar?

¡Glàndules i educació! Tota la nostra vida
sexual depèn del funcionament de l'organisme
físic i de l'organisme moral.

Però deixant a la vora els casos extrems
- les "dones-loc" i les "dones-gel" - les altres dones,

que són la majoria, les que no sursixen en un ~~sentit~~ o en un altre sentit els quals problemes endocrins, actuen en la vida de relació amb l'home segons la gradació de la puraesa que posseïxen. (Igualment l'home amb relació a la dona).

Puresa, honestat, castedat: tres noms d'una mateixa virtut espiritual - "virtut" en significació de "força", puix que etimològicament no té ^{cap} altra ^{sentit} cosa - , virtut contrària al sensualisme.

El sensualisme és, ací, l'acció i la reacció dels sensors amb relació als actes amorosos. El sensualisme és tan necessari a l'Amor que sense aquell és impossible no solament practicar aquest, sinó ni sentir-lo. Però el sensualisme, que és carnalitat, sense fe seria allò que és en principi: materialisme indòcil. Frenat per aquella virtut espiritual que anomenem pureesa, el sensualisme aconpleix la seua comesa en la conservació de l'espècie i no desvincula les relacions socials. La pureesa naix de la raó i estén les seues branques en la convivència social. El seu fruit és la perduració de la família com a cèl·lula de la Humanitat. I ni certament l'arbre té per única missió sobre la terra la de produir la llavor per a la seua reproducció, ni és

cert que la fi de l'animal és la de no deixar extingir la seva espècie, la fi de l'home serà la de deixar macesió que és una manera racional de servir a Déu.

Digué el senyor Torregrossa:

- Tindre fills! Home, això és natural.

Digué Miquel, el poeta popular:

- La dona ha de ser mare!

Digué el professor Barbaflorida:

- Mare; heus ací l'estat perfecte de la dona.

IX

- Si aliviar parlàvem de les mares - digué el professor Barba Florida - parlem avui de la maternitat.

Apruvarem els circumstants, i que sigui:

- Malva, la jove que ens ha donat peu per als nostres diàlegs, i que és com un símbol de totes les dones fadrines, desitja aconseguir la seva finalitat sobre la terra: vol ser mare. No convida, com havem vist ja, el baró, ni mortal ni ideal, que l'hauria de fecundar. No és estrany, en una certa classe de dones intel·lectuals, el desig de la pròpia maternitat amb exclusió de baró. Hem oït dir més d'una vegada en declaracions confidencials de fadrines i de casades: « Si se poguera tindre fills sense la intervenció de l'home no me casaria ». O bé: «... no ⁿⁱ haquera casat ».

Aquestes dones es deixen o es deixaran posseir pel plaer de tindre als braços el fill de carn i ossos que porten, des de xiquetes, adormit al fons del cor. Per a elles ser verge i ser mare al mateix temps - oh, sublim paradoxa! - constituiria la màxima felicitat. No ser afolla des materialment per un home i sentir-se els pits

ressants de llet. Perpetuar-se sense noves elevades
la corba man del ventre, ni sentir esquinça-
des, adolorides, sangonents, les càlides entranyes.
Intellectuals com són, sentirien voldrien fer
eixir del cervell, com així com Atena naixuda
d'Apolló, els llurs descendents.

Però no és fàcil. El fill ha de ser encarnat
mitjançant baró i el no haver-ho estat una so-
la vegada, és encara un misteri - Jesús de Naza-
ret, fill de Maria - I audixen, ni les és possi-
ble, al matrimoni o es resol en canvis el fill
que no ha de naixer. Piques són, encara que pu-
gueren ser-ne més en nombre ni els mira-
ments envers la Societat no les deturava, les do-
nes que entreguen llur virginitat a un home sense
vincular-lo a la paternitat ocasional, ni al ma-
ridatge temporal, ni al matrimoni perpetu, pel
gust de tindre un fill. Deixar-se fecundar un
fill per l'amor al fill d'una manera absoluta
no és per ara cap altra cosa sinó una varesa
ben singular. Caldria tindre una forta persona-
litat i no posseir una filosofia exempta de sentit
religiós per tal de crear-se aquest clima moral
i eixir triomfant de les insidies que el mig ambient
desplegaria per a omplir de sotsobres i inquietuds ma-
terials i espirituals una maternitat que, essent

conscient, aspiraria a la felicitat.

No és fàcil, repetim, ser verge i ser mare tot a l'hora. Cal entregar-se al beuó. Cal deixar la virginitat en el joc amorós, en la possessió carnal. I no una sola possessió sinó moltes! I açò implica una vida communal que ronegament vesel el matrimoni. Perquè el fill s'obté engendrant-lo; però criant-lo i educant-lo. El fill es "té" preparant-lo per a la vida, ajudant-lo en les ensopagades, alçant-lo en les caigudes. La maternitat no s'aconsegueix solament concubent concebant el fill. Ser mare és ser més que femella. La maternitat, estat exclusiu de la dona, ésser feble, necessita de l'ajuda constant del l'home, el fort, transformat en espós. Res no substitueix amb el matrimoni amb avantatges.

Hi ha, però, una creença molt generalitzada segons la qual la dona només s'entrega a l'home quan li obri els braços. Aquixa és la darrera fase de l'entrega; és la possessió final, la conclusent, però no l'única. L'enamorament és ja un principi d'entrega. Quan una dona per emoció eròtica inclina el seu cap sobre el pit de l'home estimat ja ja un inici d'entrega, al menys, espiritual i si llavors veua llàgrimes naixudes d'eixa mateixa emoció de manera que tot el seu ésser està commoqt es pot assegurar que l'entre-

ga espiritual està condemnada i en vies, la possibilitat de l'entrega corporal. La unió lírica, la carnal, podria o no efectuar-se però l'ànima d'aquella dona que plora sobre el pit de l'home objecte del seu amor queda encastada a l'ànima d'aquell home "seu" i arrencarà al llarg de la vida més d'un sospir perquè es fèn un ^{emparellament} aparellament d'ànimes d'impossible oblidança.

Segurament aquests ajuntaments espirituals que es tradueixen en embadaliments, o llàgrimes, o besades, són els de major valor, d'un valor màxim a l'aparellament carnal. Les ànimes que s'uniren per amor podran no unir ~~les~~ ^{els} cosos que animen però són ànimes guanyades, una per a l'altra, per a tota l'eternitat. No obstant, cosos units carnalment poden viure - si és que això també és vida - sense conexió d'espirits, i, és clar, sense plenitud de possessió.

L'ideal fóra el matrimoni enamorat, amb fills, i sense enamoraments anteriors que interferixquen. I la maternitat, aleshores, és el més noble dels estats de la dona.

Calen més comentaris a les Confessions de Malva? Seria Foven interminables i un dia o altre

hauríem de dir la nostra darrera paraula sense haver assolit aquell punt de saturació que tant comú a tot ensaig literari o filològic. Acabem aquest i prou es comprén que peca per defecte. Però més val així perquè si ara no hem esgotat el tema un altre dia podrem tornar a ell amb forces renovades i novelles idees.

Als han sabut a bé aquestes postilles, aquestes glosses que han constituït la nostra conversa? Foren dites sense cap precaució. Exquieren com bo- calia que fóra amb ~~el~~ ^{un} ~~pen~~ ^{pen} forçat però sense afecta- ció, sense prevenició; ninceres han aparegut, com a qui han costat anys i anys d'elaborar — mix que la vida ensenya molt — encara que foren exposades en poques resrades; que l'expe- riència de molt de temps pot ser concretada amb poques paraules; aquesta poquesa no pot ser la mesura de l'interés.

Les paraules de Malva incitaren les nostres pa- raules i prou que bullquérem que les nostres con- sideracions en motivaren d'altres, noves i meliores Confessions de dona, sobre tot d'aquelles dones que tenen l'ànima predisposada a "deixar-se bore".

I ara que encara no ~~est~~ ^{esperem} preocupa cap ju- dici crític referit a l'estil, profunditat o ellen- geresa de l'estudi que havem fet ens domina

una preocupació: la que si en algun moment ~~del~~ ^{del} nostre assaig^s hagen brostat indis-
 cis d'inconveniència. L'afecte cordial que profes-
 sem a les dones, algunes de les quals bé podrien
 ser anomenades veï, no ^{seria} podria ~~ser~~ motiu per a
 dispensar-nos d'aqueixa falta - anàvem a dir
^{que} ~~peccat~~ no seria motiu per a perdonar ~~nos~~ ^{nos} eixe
 pecat - que considerariem greu.

Carles Salvador

València i Benaral, 1938-1952.